

A MENYASSZONYI RUHA.

PETRYNÉ megemelte a kezében tartott fehéreneműköteget. Halk sóhajtással tette a bőröndbe, a többi mellé. Bizony, nem az ő kelengyéjének súlyos lenvászon darabjait rakosgatta most... Igaz, hogy leánya sem gazdag földbirtokos leánya már... Bertus már csak az ő gyermeke. Az elszegényedett özvegyasszony hivatalnok-leánya. De mégis...

A leány is érezte anyjának ezt a szomorúságát. Annál kevésbbé más idők, jobb idők menyasszonyainak boldogságát. Az élet mai formáját ismerte csak. Évek óta keményen harcolt a mindennapi kenyérért. Nem ünnepelt öröm a szívében, ha vőlegényére nézett. Nem ismerte eléggé ahhoz, hogy igazi mély szeretet gyökerezhetett volna be elfáradt szívébe.

Inkább az otthon utáni vágy vitte bele ebbe a házasságba. A folytonos leépítések izgalmában került útjába a férfi. Anyja betegsége ismertette meg a negyven év körüli orvossal. Gyermeki ragaszkodásból fakadt hálája lett az alapja annak az érzésnek, amely elfogadtatta vele a férfi váratlan házassági ajánlatát.

Nem volt számítás ebben a lépésben. De egészen benne volt a viharvert madárka megbújása egy oltalmat kínáló fészek ölében.

Nagyon sok rossz házasságot látott maga körül. Mindennapos civakodások verték fel körülötte az életet. Nemcsak rokonai között, hanem igazán úton-útfélen türelmetlenül patvarkodó párokat látott, akik elrettentő például szolgáltak a környezetüknek. És Bertus nem önfeledt boldogságról álmódzott. Nem érzett ájulásos mámort, ha vőlegénye becsengetett. De a nyugalom és kölcsönös megbecsülés utáni határtalan vágy állandóan a férfi karakterének elfogult, szótlan tanulmányozására készítette.

Sajnos, olyan ritkán lehettek együtt, hogy teljes kiismerésről szó sem lehetett. Így menyasszonyságának egyik furcsa alkatrészévé vált a szívet megfájtó szorongás is. Nem tudta megítélni: az élet különböző válságaiban mennyire lesz majd megértő társa a férfi. Boldog ábrándozás helyett az élet ezerféle komor lehetőségében képzelte el kettőjüket. De soha nem tudta eldönteni: mit csinálna az, akihez holnap az életét hozzáköfi.

A berendezkedés sem szolgálhatott alapul. Bodnár Eleknek háromszobás lakása volt már. Ebbe ugyan átvitettek néhány kedves bútort a maguk lakásáról is. De itt sem döntött Elek, mert nem is tudta, hogy milyen viták előzték meg ezt az áthurcolkodást.

Bertusnak fájt, hogy megfossa anyja otthonát a hazulról megmentett kedves lakótársaktól. De Petryné erősködött:

— Úgyis kiadom a szobádat, lelkem... Miért használja idegen ezeket a régi holmikát?

Engedett kellett. Anyja így is eleget sopánkodott. Folyton a szerény kelengye miatt búsult. Különösen eleinte emlegette gyakran:

— Csak legalább ezt vehettem volna kedvem szerint... Ha nem ragaszkodnál annyira a menyasszonyi ruhához...

De Bertus ragaszkodott hozzá. Maga sem tudta miért, hiszen nem volt külsőséges és ez a vágy sehogysem illett az illuziókat nélkülöző érzéseihez. De talán épen anyjának sokszor elmesélt, boldogan várakozó menyasszonysága keltette fel benne a sóvárgást a habfehér, uszályos és csipkefelhős dísz után. Az is lehet, hogy a benne élő örök nő kívánta megkülönböztetetté tenni ezt a napot. Anyja nagyon is megértette, de a leány félrerakogatott pénzéből annyi mindenre kellett volna...

Vőlegénye erről a gondról sem tudott, járvány vette igénybe akkoriban úgy, hogy az esküvőt megelőző napokban igazán csak perceket tölthettek együtt. Bertus annál jobban vágyott ünnepélyessé tenni az együttélésük megkezdését.

Orgonalila szalagokkal kötözgették át az asztalneműt. Új sóhajtásokkal dugta kezét egy asztalkendő monogramma alá Petryné.

— Mennyi gyönyörű damaszt maradt ott Jánosfalván... Ha az most itt lenne...

Mindig visszatérő motívum volt ez a beszélgetésükben. Ha mindaz itt lehetne, amit egy falu prédára éhes lakossága széthordott, most nem úgy engedné el leányát, mint a többi szegény anya. Most meglenne Bertusnak is rendes kelengyéje, remek ágyneműje, nehéz emelintetű damaszt asztalneműje, gyönyörű antik butorzata.

— Menyasszonyi ruhát is a magaméból csináltathatnék neked!

Mosolygás futott át a leány arcán. Nem valószínű, hogy a nehéz, kicsit megsárgult brokátból megfelelő ruhát lehetne csináltatni. Könnyű bánattal csak a régi csipkefátyolra gondolt, mely generációkon át díszítette ősanyáit. Vigasztalni akarta az anyját:

— Hiszen azt mondd, drágám, hogy nagyon szép lesz a ruhám.

— Szép lesz...

Petryné félrenézett. Nyakán és arcán halvány foltokat színezett valami ismeretlen izgalom.

Bertus az ablakhoz lépett. Lent a főváros fergetege zúgott. Tülkölő autók, motorbiciklik kínzó üvöltése között rohant az egyre szegényedő élet. De Bertus most csak a ruhájára gondolt, amelyben új élete felé indul holnap.

— Mégis csak szerettem volna látni...

Ijedten vonaglott meg anyja finom válla. Tiltakozás volt egész szomorú valója.

— Világért sem, kisleányom! Tudod, hogy nem jó előre felpróbálni!

Bertus az utóbbi napokban újra, meg újra hallhatta ezt az érvet. Babonás nem volt. Ezelőtt soha nem is törődött ezzel a rossz előjellel. De most maga is kezdett emlékezni egy angol regényre, amelyben csakugyan mindenféle bonyodalmat idézett fel a figyelmeztetések dacára előre felpróbált menyasszonyi ruha. A babona csak azért is kigúnyolása előre megborzosgatta az olvasókat, nem is maradt el a sors könnyelmű kihívásának büntetése. Csak bágyadtan ellenkezett már:

— Nem akarnám én felpróbálni...

— Mindenki ezt mondja... Málka sem akarta... Mikor ott volt előtte, még sem bírta megállni... Egy év alatt el is váltak.

Gondolatban rettenve kapott a vőlegénye keze után. Ha csak ezredrészét adná ez a kéz annak a gondoskodó szeretetnek, amit anyja kapott az apjától, iszonyodnék az elválástól. De hátha nem kap semmit? Hátha ez a férfi megértés nélkül rója majd mellette a napokat és nem törődik azzal a sok válsággal, mely között ide-oda tántorog az asszonyi lélek?

Most megint érezte, hogy voltaképen könnyelműség volt ez a lépése. Túl hamar határozott. Talán meg is érdemli majd a bűnhődést, mert félt a küzdelmektől, melyek esetleg a hivatala elvesztése után várnának reá.

— Nem magam miatt! Az anyám miatt — sikoltott benne az iszonyat, mert hirtelen végiggondolta, hogy neki is a kenyérre is alig elég főszolgabírói nyugdíjra kellene támaszkodnia, amit olyan nehezen kaptak meg. Álláskeresése borzalmas megpróbáltatásai között ezt is elraktározhatta. Még most is hideg verejték lepte el, ha a szomorú kálváriát felidézte. Hányszor feküdtek le mindketten éhesen, azt hazudva, hogy a viláért sem bírnának enni... Igy néha megmaradt a kettőjüknek nem elég ételmaradék, míg egészséges, fiatal gyomra táplálék után vágyott.

Annyira belesüppedt a sötét emlékekbe, hogy alig hallotta anyja megnyugtató szavait:

— A mértékedet tudja Riza... A cipőd harminchatos... A választást úgy is reánk bíztad. Meglátod, milyen gyönyörű a köpeny!

Ez az utolsó szó felrázta. Erre nem is gondolt... Igaz, hogy március végén még nem ülhet kabát nélkül autóra, de ez valahogyan kiesett a gondjai közül. Utólag ijedt meg tőle.

— Köpenyt én nem is akartam...

— Pedig az is kell... S azzal igazán alig kerül többbe...

A leány agyában táncot jártak a számok. Eddig mindennél az volt a baj, hogy nagyon is sokba került. El sem tudta képzelni, hogyan állítja ki anyja a megmaradt kétszáz pengőből a menyasszonyi öltözetet... Hát még így köpennyel...

Könnyű csókot érzett a homlokán. Áldó simítás futott végig a haján. Petryné indult a varrónőhöz.

A leány szívét újra összeszorította a szomorúság. Ezután ez a

csók is elmarad... Sok minden elmarad... És vajjon mi jön helyette?

Az alkonyat már megérkezett a nagy város felé. De elébe rohantak a fényreklámok. Hirtelen kigyultak az izzó fémszálacsók minden lámpában, hogy elpihenjen kissé a szem. Bertus nem gyújtott villanyt. Még így is túlságosan sok fény ömlött be az ablakon. Kezét szemére szorítva ült az ablak előtti emelvény szélén.

Elhatározta, hogy ma este beszél Elekkel. Megvallja neki a szorongásait. Megkéri, hogy vizsgálják meg együtt az érzéseiket, míg nem késő.

De Elek nem jött. Anyja már régen itt tett-vett újra a szobában. Bertus nagyon érezte a jelenlevését, de nem akarta belemeríteni lelkét az elválás fájalmába. Tudta, hogy anyja nehéz szívére rakna ezzel is újabb terheket. Különben is most nem akart hátrafordulni. Minden idegében érezte a várakozást.

Végre csengetés verte fel a hallgatást. Bertus nem mozdult. Mintha megbénult volna a döntés előtt. Anyja ment ki az előszobába.

Lehorgasztott fejjel ült, de így is látta, hogy anyja egyedül tér vissza. Levelet hozott magával. Bertus a lemondás gesztusával toltta el magától:

— Olvasd el, kisanyám.

Az anya csalódottsága hamarosan azzá a rajongássá változott, amit leendő veje iránt betegsége óta mindig is érzett:

— Nagyszerű ember! Egyik betege élet és halál küszöbén vívódik. Persze, hogy nem hagyhatja ott...

— Persze, hogy nem hagyhatja ott —

nem zendült visszhangja a szónak. Visszafojtotta ugyan a sok ellenérzést, de elmúlt az a kis megnyugvás is, amit alkonyatkor a kimagyarázkodás lehetősége ébresztett benne.

Bár erősen küzdött minden szentimentális ellágyulás ellen, éjjelre mégis áthurcolkodott az anyja szobájába. Ott kuporgott a kényelmetlen kis Récamier-szofán és mozdulatlan gyötrődéssel nézte a redőny között átvilágító fénycsíkokat. Most már nem volt ura az idegeinek. Vértelenül kínozhatták a balsejtelmek: Hátha csak ürügy ez a beteg? Hátha Elek megbánta elhamarkodott lépését? Hátha holnap sem jön el érte és hiába készült ezer nehézség között az esküvőjére? Vagy talán illemből végigcsinálja még ezt a komédiát, de előre érezteti, hogy nem sokat törődik vele...

Kétségbeesett lassúsággal cammogtak az órák. S a hosszú órák minden nehezen érkező perce elhozta a maga gyötrelmes nászajándékát. Töprengésből kétségbeesésbe hajoltak már a leány gondolatai. Elvesztette az önuralmát. Belesírt az éjtszakába...

Ágyában azonnal megmozdult az anyja. Puha lépések halk nesze közeledett felé. Remegő kéz simogatta ki szívéből a fájalmat. Homlokán becéző csókok futottak végig, mintha lázra gyanakodnának.

— Bertuskám, nem szabad... Nem szabad...

— Kisanyám!

Belevetette magát az ölelő karokba. Hozzásimult a dobogó anyaszívhez, mint kicsi korában, ha rémképek kínozták:

— Miért engedted?!... Miért engedsz el magadtól?!

— Kicsi leányom, mi történt veled?!

Kidőlt anyja elébe minden szorongása. Petryné megdöbbsent. Ő maga annyira érezte az orvos gondoskodó jóságát a betegsége alatt, hogy pillanatnyilag sem kételkedett az érzéseiben. Nehéz napjai voltak most neki is, de az elváláson kívül csak a szűkös kelengye gondjai bántották, amúgy nyugodtan adta át leányát a derék embernek. Most tudta meg, milyen vívódásokkal járta leánya a mátkaság napjait.

Vigasztaló szavára még mélyebbről szakadt a zokogás.

— Nem ismerem... Nem ismerhettem meg... Hogy töltsen vele a napokat, a hónapokat, az éveket?! Soha nem igyekezett megtudni: mit gondolok és mit érzek... Ő sem ismerhet engem...

Petryné téhetetlenné vált. Legszívesebben azt mondta volna, hogy így nem engedi el. A régi életében bizonyosan ezt is mondta volna. De az új idők elhallgatásra is megtanították már. Bertus az állását ott hagyta, oda már nem kerülhet vissza. Máshová még kevésbé... Itt már nem lehet mást tenni, mint belefeküdni az Isten karjába, aki rendelte a dolgokat.

Átvitte leányát a maga ágyába. Reggelig simogatta fájós agyát. Halk szavakkal cáfolgatta, megértő jósággal csitítgatta kizúduló töprengéseit. De lassanként átragadt reá is valami furcsa bizalmatlanság.

Reggel a menyasszonyi ruha várása vezette le kissé az izgalmakat. Jött Riza, a kis varrólány. Autón érkezett és két nagy dobozt hozott magával. Ha Bertus nem lett volna annyira elkínzott, megbámulhatta volna édesanyja és a kis Riza művészetét, akik kétszáz pengőből ilyen csodaszép dolgokat varázsoltak elő.

A varrólány ügyes kezekkel rakosgatta szét a habfehér kombinét, nehéz harisnyát és kecses cipőket. Azután áhítatosan nyúlt a másik dobozba. Álomszerűen szép menyasszonyi ruhát helyezett egy akasztóra s úgy a szekrény szélére. Uszálya hosszan húzódott végig a kopott szőnyegen. A fátyol is szép volt, bár nem valódi csipke. S a koszorú olyan jó formájú, amilyent igazán csak a gondoskodó szeretet választhattott ki. Aztán a doboz aljáról kivette a köpenyt is.

Ez a darab még az elfásult Bertust is meglepte. Nehéz selymért izlésesen díszítette a fehér hermelin. Olyan volt, mint egy fejedelmi palást.

— Anyám, hiszen ez...

Megint kiült a furcsa zavar az anya arcára. Sietős pillantása találkozott a Rizáéval s a lány is elfordult. Fürgén rendezkedett tovább.

— Öltözzön hát fel, drága Bertuska kisasszony... Most már szabad!

Keserű mosolygásra torzult a leány szája. Most már szabad...

Ha a vőlegénye megérkezik, indulhatnak egyenesen az esküvőre... Indulhatnak... Ha megérkezik...

Leült, felállt, mint egy bábú. Szédülő fejjel hagyta, hogy öltöztessék. Anyja húzta fel a harisnyáját is, mint kicsi korában. Túlzott óvatossággal visszagyúrta egészen a fejéig és beledugta a leánya jéghideg kis lábát. Erre a régen nem érzett, de örökre emlékezetes érintésre könny szökött a leány szemébe. Hangos zokogással borult előtte térdelő anyja hófehér fejére.

Riza is sírni kezdett, mint minden lágyszívű nő, ha másokat sírni lát. De még így is a menyasszony szépségére gondolt. Pergő könnyekkel futott poudert, hogy eltüntesse a sírás nyomait.

— Nem is értem, miért sír, drága Bertuska kisasszony... Hiszen mindennap átszaladhat a nagyságos asszonyhoz...

Anyja is ezt ismételte az éjjel. Akkor sem sokat segített ez a vigasztalás.

— Aztán meg mit szól hozzá a vőlegény?

Ruzsos száját duzzogóra csucsorította, mint Greta Garbó szokta. Hamiskásan nézett a menyasszonyra.

— Észre sem veszi...

Önkénytelenül szaladt ki ez a nem akart mondat a Bertus szívéből. Felsodorta a túlradó keserűség. Szerencsére Riza nem figyelt oda. Tovább csacsogott és magasra tartotta a ruhát.

— Nem szabad sírni. Kisüt a nap is. Ilyen lesz a Bertuska kisasszony élete, mint a mai nap. Borongósan kezdődik és ilyen ragyogóvá válik, ni!

Napsugarak özönlöttek a szobába, mintha igazolni akarnák a Riza szavait. Ragyogó tűzvirágok tévedtek a menyasszony díszében álló leány szomorú fejére. Egyre hullottak a csodavirágok és lassanként telehímezték a hófehér alakot. Jutott belőlük a ruhára, a palástszerű uszály nehezebb selymére és az omló csipkefátyolra is.

Elragadtatva nézte az anya és meggyötört szívéből elszállt a fájdalom. Csak a válás enyhe bánata maradt meg benne.

— Tessék leülni.

Gondoskodva tolt közelebb egy széket Riza. Elegyengette a Bertus fáttyolát.

— Jaj, tessék vigyázni, meg ne törjön valahogy... Rá ne tessék ülni az autóban!

Fáradtan ült le a leány.

— Úgy sem kell ez többet...

— Dehogyn...

Rémült pillantás szállt a Bertus feje felett. Riza szája elé kapta a kezét. Összetalálkozó nézésük két, majdnem rajtakapott cinkos nézése volt. És Petryné nyugalmát újra elűzte a napok óta hordozott bűntudatosság.

Csengetés hozott felszabadulást. Egy boy virágot hozott. Meglepett kiáltással bontogatta Riza:

— Hát ilyen az igazi narancsvirág?!

Az édes illat szétterült a szobában. A fiatalok nem is ismerték, csak Petryné érzett közülük narancsvirágillatot. Érthetetlenül erős sóvárgást váltott ki belőle a maga fiatalsága után. A kis varrólány csodálkozással vegyes irigységgel nézegette.

Bertus érzéketlenül tölta el a ragyogó szirmokat. Tíz perc múlva indulniuk kell. És Elek még nincs itt.

— Ha meggondolom, hogy Bertuska kisasszony holnapután tövérről tépheti a narancsvirágot!

Csak most jutott közel hozzá az elutazás gondolata. Egész éjjel nem jutott eszébe, pedig eleinte az utazás utáni vágy mindig elűzte a töprengést. Az első nagy utazás!... Ezzel bizonyosan örömet akart szerezni a vőlegénye!... Vagy...

Erővel kergette volna a feltörő fanyar mellékgondolatokat. Mert újra vádak jelentkeztek: Olaszországi út... Hátha ezt is csak szokásból tervezte így?

Az éjszaka mintha megálltak volna a percek, most valósággal hajszolták egymást. Ahogy a tizenegyig érő mutatóra nézett, nem bírta elzavarni a legkésőbb gondolatot:

— Úgy látszik, elkésik az esküvőről...

Ebben a percben érkezett Elek. Átvirrasztott arccal, fáradtan lépett be. Felengedő izgalommal sietett feléje Petryné.

— Hogy van a betege?

Bodnár menyasszonya lehajtott fejére tapadó nézéssel állt. De most felragyogott a szeme.

— Él... És ha Isten akarja, száz évig is élélhet.

Megtompult hangjában ott vibrált a nagy, emberi öröm, de ez csak az anyát nyugtatta meg. Bertus úgy ment eléje, mint egy feláldozásra kisorsolt fogoly. Nem vette észre a férfi csodálkozó nézését. Lankadtan engedte csókolni a kezét s ezzel elvette a férfi kedvét attól az áhítatos csóktól, amelytől különben is visszatartotta a kis varróleány.

— Indulhatunk? Lent vár két barátom.

Felelet nélkül ment anyjához a leány. Gépiesen lehajolt és megcsókolta a remegő kezét. Aztán szenvedélyesen borult a nyakába. Csókokkal árasztotta el a hősieen mosolygó arcot.

Riza közelebb lépett:

— Tessék indulni, Bertuska kisasszony. Tőlem ne is tessék búcsúzni. Én úgylis itt maradok.

— Legalább addig nem marad egyedül kisanyám.

Bodnár meglepetve nézett fel. Mintha szemrehányás lappangott volna a szavak alatt. De Bertus már megindult. Gyorsan utána ment és óvatosan vezette le a lépcsőn. Szeretett volna pár szót mondani, de olyan idegen, olyan megközelíthetetlen volt ebben a fejedelmi díszben.

Az első autóból derűsen integetett ifjú tanártársa. Megkönnyebbülve ültette be Bertust a vidám fiú mellé. Maga atyai barátja mellé telepedett.

— Szép a menyasszonyod Leksikém.

Mosolygás ragyogott az arcán, mint az előbb menyasszonya alakján a napvirág.

— Bizonyosan jó is. Te nem vehetnél el szívtelen nőt.

Nem felelt, de befelé néző szeme Bertusban gyönyörködött úgy, ahogy hónapok óta szokta. Egyszerűnek, kedvesnek, gyöngédnek és jónak látta. Most már kinevette magát, hogy megzavarta ez az idegen merevség... A díszes ruha volt az oka... Meg a válás... Mikor anyjától búcsúzott, olyan volt, mint egy kicsi gyermek...

Ezt a gyermeket vezette az anyakönyvvezető rideg aktusa elé, ezt kézentartva hallgatta a pap meleg szavait. Határtalan gyöngédséggel fogadkozott a szertartás formáján túl is. Istenen kívül magának is újra, meg újra megfogadta, hogy hűséges gondviselője lesz. Nem vette észre, hogy milyen lélektelenül kongott a leány hangja:

— Hűséges segítőtársam leszek.

Visszafelé már együtt jöttek. Szorosán fogta a kis hideg kezét. Szavakat keresett, egyetlen meleg mondást, amellyel megnyithatná az életük kapuját. De minden más gondolatot eltölt az útból az eskü: Hűséges gondviselője leszek... Ezt pedig hangosan is elmondta már egyszer.

Hallgatva érték fel a lakásba. Az anya csókjában aggódás bújkált. De Bodnár olyan áhítatosan csókolta meg a kezét, hogy ezzel tőle meg is kapta a feleletet. Könnyű szemrehányás jelentkezett benne a leány iránt, de ezt azonnal elnyomta az anyai megértés.

A fiatal tanár humora megmentette az ebédet az egyhangúságtól. Sietniük is kellett. Elfoglalt emberek voltak mindnyájan s a fiatal pár ötkor úgy is elutazik.

Riza elvállalta a felszolgálat. Különös izgalommal tette ezt. Kétszer is odasúgott Petrynének:

— Ha félnégyre vissza nem viszem, dupláját fizetjük...

Bodnár is észrevette az idő haladását. Szeretettel simogatta meg a Bertus kezét:

— Jó lenne lefeküdni kicsit, kedves... Fél ötkor indulunk.

A leány felállt. Bólintott a vendégeknek. De úgy ment át a másik szobába, hogy nem nézett anyjára, akit nemsokára itt hagy és nem vette észre férje nézését, akivel nemsokára elindul.

A Riza viselkedését sem vette észre azonnal. Pedig a leány sürgetése feltűnővé vált. Gyorsan szedte le Bertusról a koszorút és fátyolt, de annál kínosabb gonddal rendezte el a dobozban. A menyasszonyi ruhát valósággal lehúzta róla, de a bekapcsolt villanyvasalóval óvatosan átvasalta. A cipőket azonnal sámfára húzta, a harisnyát kisimogatta. Végül a köpeny prémjét kezdte elegyengetni.

Bertus ott állt, levetkezve. Nem készített elő magának ruhát, ma igazán nem gondolt semmire. A szoba hűvös volt, karját kezdte dörzsölni, mert megborzongott. Az elkényeztetett gyermek türelmetlenségével nyafogott:

— Vajjon hol van a pongyolám? . . . Fázom.

Riza fel sem nézett. A doboz aljára csomagolta a köpenyt.

Most már indulatosan szólt Bertus :

— Riza, kedves, szóljon hát kisanyámnak . . .

— Azonnal.

Csomagolt tovább. Gondosan, mintha most vinné menyasszonyhoz a ruhát.

— Riza, ez igazán ráér . . . Hiszen itt marad.

Csengetés után türelmetlen hangok zürzavara zendült az előszobában. Zavartan nézett be az ajtón Petryné :

— Készen van, Rizácska?

Segített elegyengetni a dobozban az uszályt.

Bertus még most is ott állt. Senki sem törődött vele. Hirtelen megfordult. Letérdelt a becsukott bőrönd mellé, hogy onnan vegyen ki valamit. S ahogy ott térdelt és a zárat nyitogatta, nézése egy sárga borítékra tévedt. Most hullott ki a papirok közül a nagy dobozból. Leszállt melléje, mint egy őszi platánlevél.

Míg a zárral babrált, gépiesen elolvasta a cégfeliratot :

«Kurz és Fekete jelmezkölcsönző intézete.»

Idegen mélységekből felülkerekedő humor kacagásra készítette. Most mérhetetlenül komikusnak érezte a helyzetet. Első asszonyi érzése ime az elhagyatottság és didergés, még anyjának is fontosabb a levetett menyasszonyi ruha, mint a gyermeke . . . S mellette ez a furcsa levél, ni . . .

Utána nyult és felbontotta.

Szabályosan kiállított számla volt venne, özvegy Petry Dénesné számára. Egy menyasszonyi ruha, koszorú, fátyol, cipő, harisnya és köpeny kölcsöndíja 40 pengő. Kölcsönzés tartama d. e. 10-től d. u. 4 óráig. Visszaadáskor a 40 pengő kölcsöndíj levonása után a biztosítékul befizetett 500 pengő visszatérítetik . . .

A dobozokat Riza régen kivitte a fürdőszobán át. Petryné aggódó arccal terített egy nagy kendőt Bertusra. De leánya nem látott, nem hallott semmit. Egyre a számlára meredt és lelkében hahotázva gúnyolódott egy pokoli hang :

— Szép kis menyasszonya vagy ennek az elesett, beteg kornak ! . . .

Jelmezkölcsönzőtől kibérelt menyasszonyi ruhában esküdtél ! . . . Kölcsönzés tartama d. e. 10-től d. u. 4-ig . . . Hahaha ! Azóta talán mást öltöztetnek bele és más indul benne örök hűséget esküdni, ugyanolyan bizonytalan érzésekké, ugyanolyan ismeretlen sors elébe, mint te !

Agyához kapott. Szédülést bevezető tarka karikák táncoltak a szeme előtt. Összeroskadt volna, ha anyja hirtelen melléje nem térdel. Gyenge karjában váratlan erő nőtt. Szavával is támogatni igyekezett gyermekét :

— Látom, hogy elolvastad . . . Borzasztó ez . . . Én nem is akartam . . . Riza beszélt rá, hogy ma már mindenki így csinálja . . . Ez a

ruha most készült el, még nem volt másom... S a pénz annyi mindenre kellett... Nem volt utazóruhád sem... Cipőt is vettem még egy párat... Mindent megtalálsz útközben... Most visszakapom a kauciót, abból mindent kifizetek... Még az útra is marad egy kis zsebpénzed... Ne haragudj reám, édes kicsi lányom...

Nem tudott felelni. Még most is úgy érezte, hogy szégyenletes hazugság örvényébe tévedt. Szimboluma ez a kölcsönkapott ruha... Ez a jelmez!

Végigsimogatta anyja sápadt arcát. Vigasztalni szerette volna. De csak a könnyei peregték szakadatlanul.

Anyja most úrra öltöztetni kezdte. Ott, a szőnyegen húzott lábára harisnyát. Cipőt is hozott. Kegyetlen érzései aktivitásban kerestek enyhülést. És Bertus hagyta, hogy babusgassa az anyja.

Halkan kopogott valaki. Nem hallották. Az ajtó megnyílt egy kicsit. Azonnal be is csukódott megint, mintha valaki visszamenekült volna a nem neki szánt látványtól. Azután mégis szélesre tárult. Bodnár lépett be.

Hogy a Bertus zokogását meghallotta, elfelejtette a helyzet furcsaságát. A megrettent gyermek gyorsaságával térdelt a felesége mögé. Gyöngéden végigsimított a haján.

Bertus azt hitte, hogy az anyja simogatja. Feloldódott keserősége szavakba formálódott!

— Én nem is tudom, miért vágytam úgy utána... Hiszen ez csak nekem volt fontos... De nekem nagyon kellett...

A férfi értelmetlenül nézett Petrynére. Az tétován intett, mintha hallgatásra kérné. Hát hallgatott tovább.

— Semmi nem úgy volt, mint másoknál... Semmi... Az én menyasszonyágom nem összeismerkedés volt, hanem csak folytonos várakozás és töprengés... Mennyit szégyenkeztem a koldusságom miatt is... De aztán azzal vigasztaltam magam, hogy más is így megy most férjhez... Hanem, hogy még a menyasszonyi ruhám sem volt az enyém... Hogy jelmezkölcsönzéstől béreltél... Hogy azóta már más öltözik bele... Ez... Ez...

Fuldokló zokogását az anya kétségbeesett feljajdulása követte. Bodnár ijedten fogta meg az öregasszony kezét. De az könnyörögve mutatott az ajtó felé. Magyarázkodás helyett kezébe nyomta az áruló számlát.

Gátatszakitott a lány fájdalma. A hetek óta hordozott szorongás ebben az egyetlen pozitív okban élte ki magát. Vigasztalhatatlanul sirt.

Anyja tehetetlenül ült mellette a kis Recamier-pamlagon, hová nagy nehezen áttámogatta. Közben vejét kísérte gondolatban. Kimentette őket a vendégeknél... Talán le is kísérte őket, mert nagy csend van a másik szobában... De már bejöhettek volna... Egy óra múlva indulniuk kell.

Hogy csak nem jött, magyarázni próbálta: Bizonyosan elfutott,

még egyszer megnézni a betegét... Hiszen annyit aggódott érte... Igen, bizonyosan a kórházba ment.

Kiszámította, mennyi idő alatt jut el, meg vissza. Eltelt a kitűzött félóra, ráadott még tíz percet. Hátha gyors segílyre volt szükség valahol?

De a tíz perc is lepergett a többi után.

Simogató keze alatt elcsitult a Bertus szepegése. Halk és egyenletes lélekzés árulta el, hogy álomba sírta magát, mint egy kis gyermek. Az óra mutatója gyorsan haladt az öt felé.

Alvó leánya mellett mozdulatlanul ült az öregasszony. De annál éberebb volt benne a sokszor elhallgattatott önvád. Miért is adta oda vejének azt a levelet? Nem bizonyos, hogy megértette anyai szívének jó szándékát! Hátha ő is visszaborzadt a kölcsönként menyasszonyi ruhától s mindattól, amit ez jelentett. Hogy is bízhatott meg ennyire benne, miért szolgáltatva ki magát ennyire az előtt, aki most már nem az orvosa, hanem családjának tagja s így bizonyos mértékig tetteinek bírója is...

Ötre ért a mutató, mikor csengetés riasztotta fel a kettőjük köré fonódott csendet. Petryné nem bírta megmozdulni. Ezer lehetőség cikkázott át az agyán. Felkészült a legborzasztóbbra. Maga sem tudta, mit várt, de úgy érezte, hogy összerombolta a leánya életét és mindaz, ami most jön, egyedül az ő műve.

A csengetés felébresztette Bertust is. Tágranyitott szemmel nézett az órára. De nem juthatott el az elszaladt idő felett érzett megdöbbenésig, mert az egészen kitáruló ajtó keretében megjelent Elek. Megelégedetten ragyogott szeme két hatalmas doboz felett.

— Hála Istennek, visszaszereztem!... Már épen fel akarta venni az az idegen leány... De nem engedtem! Vittem neki másikat... Ezt ugyan nem veszi fel más!

Az anya keze imára kulcsolódott. Bertus fásultsága hitetlenkedéssé, hitetlenkedése édes bizonyossággá változott. Úgy tárta karját a férfi felé, mint aki a nem remélt boldogság után nyúl.

Elek félreértette ezt a mozdulatot. Elébe tette a dobozokat. De Bertus rájuk sem nézett. Karja még mindig kitérve vágott és sürgetett.

Végre megértette a férfi. Közelebb lépett. Zavartan hebegett:

— Izé... lekéstünk... De talán szebb is lesz, ha... ha anyákkal töltjük az estét.

Felesége ajka a kezére tapadt. Felszabadult szívéből kiröppent a szorongás. Magához ölelte a férje fejét és ráhullatta a boldogság könnyeit.

Szabó Mária.